

Organdonation

Forord og formål

Undervisningsmaterialet ”organdonation” er et minihæfte udviklet til undervisning i etik på højskoler. Materialet er tænkt som en introduktion til emnet organdonation og dets formål er at informere om, hvad organdonation er samt skabe etisk refleksion over emnet. Efter endt forløb skal eleverne være i stand til at diskutere deres holdning til organdonation, og de skal kunne fremføre de bærende etiske argumenter bag henholdsvis en position 1) for informeret samtykke og 2) en position for formodet samtykke. Materialet ønsker foruden at understøtte emnet fagligt samt være et oplæg til debat og refleksion, der sætter eleverne i stand til at diskutere de etiske komplikationer, der er forbundet med organdonation.

Hvorfor diskuterer vi igen organdonation?

I oktober 2021 blev der stillet et borgerforslag om at ændre udgangspunktet for organdonation fra informeret samtykke til formodet samtykke. I dag kræver det et aktivt tilvalg (informeret samtykke) at blive organdonor, hvilket betyder, at man ikke bliver organdonor, før man selv har tilkendegivet et ønske om at blive det. I maj 2024 samlede Regeringen sammen med De Radikale og Alternativet flertal til at ændre samtykkemodellen for organdonation og vende den nuværende informeret samtykke-model til en formodet samtykke-model i en blød variant. Det betyder, at alle danskere fra de er 18 år automatisk bliver tilmeldt Organdonorregisteret, hvorefter de selv skal bekræfte registreringen, før den træder i kraft. Ved manglende stillingtagen bliver det, i den bløde variant, op til den enkeltes pårørende at tage stilling. Forslaget formodes at træde i kraft i midten af 2025. Når der har været bred politisk tilslutning til at vende princippet på hovedet, skyldes det lange ventelister og årlige dødsfald. Sidste år døde 28 danskere på grund af mangel på organer, og i dag

står ca. 450 mennesker på venteliste til at modtage et livsvigtigt organ. Som det nyeste tiltag har Regeringen sammen med Socialistisk Folkeparti, Det Konservative Folkeparti, Enhedslisten, Radikale Venstre og Alternativet iværksat en ny national handleplan, der består af en række initiativer, der skal få flere til at tage stilling til organdonation og tilmelde sig Organdonorregistret.

De væsentligste punkter i den nye nationale handlingsplan:

- Borgerne vil fremover blive mødt af pop-up meddelelser på forskellige offentlige apps såsom borger.dk og i eksempelvis sundhedskort- og kørekort-appen, hvilket skal tilskynde stillingtagen
- Donorpotentialet blandt levende skal styrkes. Det er ofte vanskeligt for patienter at spørge om mulig organdonation ind i deres netværk. Derfor skal der skabes mere information om donation fra levende.

Informeret samtykke Organdonor ved aktivt tilvalg	Formodet samtykke Automatisk organdonor
--	--

Argumenter for organdonation og formodet samtykke

Der eksisterer en etisk forpligtelse til at hjælpe andre tilbage til livet, hvis man kan. I visse tilfælde kan organdonation være den eneste redning for et menneske, der mangler et livsvigtigt organ. En organdonor kan gennemsnitligt forære 3-4 organer væk, hvormed denne person vil kunne forbedre selvsamme antal menneskers sygdomstilstand eller forhindre deres død. Når et menneske på forhånd har taget stilling til, hvorvidt vedkommendes organer må udtages, kan man argumentere for, at der er draget et pårørendehensyn. Det kan nemlig være vanskeligt for pårørende at vurdere, hvad den afdøde, ville have ønsket, hvorfor disse stilles i et dilemma.

Hvad er argumenterne for organdonation og formodet samtykke?

- Med organtransplantation kan man imødekomme livsvigtige behov hos mennesker med alvorlige og livstruende organsvigt
- Man bør være forpligtet på at videregive liv, når man kan
- Mange mennesker vil gerne donere deres organer, men har som følge af manglende information og stillingtagen ikke registreret sig

Argumenter imod formodet samtykke

Informeret samtykke, som vi har det i dag, bygger på et princip om, at individet har en grundlæggende ret over egen krop. Ved formodet samtykke *formodes* det på alle danskeres vegne, at de ønsker at donere deres organer. Hertil kan man spørge, hvorvidt man kan formode, at man gerne må udtage et menneskes organer uden en aktiv tilkendegivelse derom? Ved formodet samtykke afgiver mennesket en del autonomi, selvbestemmelse og integritet, fordi der automatisk formodes, at noget ellers intimt, som man skulle tænke tilhører det enkelte individ og dennes krop, automatisk sættes på en donorliste.

Hvad er argumenterne imod organdonation og informeret samtykke?

- Man kan ikke formode ting om liv og død på andres vegne. Man skal spørge først
- Staten bør ikke som udgangspunkt eje menneskets krop og organer. Organdonation bør derfor være et aktivt tilvalg og ikke et aktivt fravalg
- Man bør overveje, hvilke indgreb vi som samfund kan forene med vores opfattelse af en respektfuld og værdig omgang med den afdødes krop

Etikken i organdonation

Organdonation er et kompliceret etisk tema, da det på den ene side rejser spørgsmål om menneskelig værdighed og individets ret til egen krop. På den anden side vægter hensynet til at kunne give mennesker med livstruende organsvigt muligheden for at kunne leve videre. Når organdonation er forbundet med store væsentlige etiske overvejelser, skyldes det først og fremmest den direkte afhængighed mellem modtagerens behov for organer og et andet menneskes liv og død.

Organdonation rejser etiske spørgsmål om:

- Retten til at bestemme over egen krop.
- Følelser og ritualer omkring døden og dødens indtræden.
- Hensyn til pårørende, medmenneskelighed og solidaritet.

Bliver kroppen tingsliggjort?

Den tyske oplysningsfilosof Immanuel Kant (1724-1804) formulerede den etiske regel, der går ud på, at mennesket skal være et formål i sig selv og ikke et middel. Mennesket har en iboende værdighed i sig selv og må ikke reduceres til at blive noget, andre kan bruge efter forgodtbefindende. Denne tanke er helt centralt i Kants moralfilosofi og fører til hans berømte kategoriske imperativ ”*Handl kun efter den maksime ved hvilken du kan ville, at den bliver almen lov*”.

Jo mere liv og lykke, des større etisk gode?

Den engelske filosof Jeremy Bentham (1748-1832) er kendt for at have grundlagt utilitarismen, hvis tankegang kan opsummeres med, at ”det der bringer størst muligt lykke til størst antal individer, er et etisk gode”. Indenfor denne tankegang er handlinger gode, når de bringer mest mulig livskvalitet til flest muligt mennesker. Indenfor utilitarismen måles det etisk gode på handlingen konsekvenser frem for handlingens intention. Hvor Kant ville argumentere for det enkelte menneskes autonomi og værdighed, er det etisk afgørende for Bentham den samlede sum af livskvalitet og lykke.

Diskussionsspørgsmål:

Hvordan kan informeret samtykke siges at være i overensstemmelse med Kants etiske regel?

- Overvej hvorvidt mennesket ved organudtagelse gøres til en medicinsk ressource, der skal skabe nytte fremfor at blive behandlet som et menneske med værdighed i sig selv.

Hvordan kan formodet samtykke siges at være i overensstemmelse med Benthams utilitarisme?

- Overvej hvorvidt det er et udtryk for etisk egoisme ikke at ville donere sine organer velvidende, det kan skabe mere liv og mindre død blandt mennesker.

Diskuter disse argumenter to og to eller i grupper. Diskuter argumenterne to og to eller i grupper, og vælg derefter, hvilke udsagn der er vigtigst for dig. Placer dem i rækkefølge fra 1-9, hvor (1) er det vigtigste, og (9) er det mindst vigtige.

- Man bør være forpligtiget på at give liv videre.
- Mangler man et livsvigtigt organ, kan en organdonor være den eneste redning.
- Formodet samtykke kan øge antallet af organdonorer, da mange danskere er positive over for organdonation, men kun få tilmelder sig donorregistret.
- Den moralsk gode handling er den, der giver mest nytte til flest mennesker. En organdonor ville i gennemsnit kunne forære 3-4 organer væk, hvormed personen ville kunne forbedre selvsamme antal menneskers sygdomstilstand eller give dem decideret liv.
- Som individ har man retten til at bestemme over egen krop.
- Staten skal ikke eje ens krop, før man selv har sagt ja til det.
- Organdonation bidrager til en tingsliggørelse af mennesket.

- Der er mange ritualer, skikke og følelserne forbundet med døden. De skal kæres om og respekteres.
- Pårørende skal have mulighed for at nå at tage afsked med deres kære, og det kan være ubehageligt for dem at skulle tale om at udtage organer midt i en sorgfuld eller traumatisk situation.